

2 Fiachas Rialtais

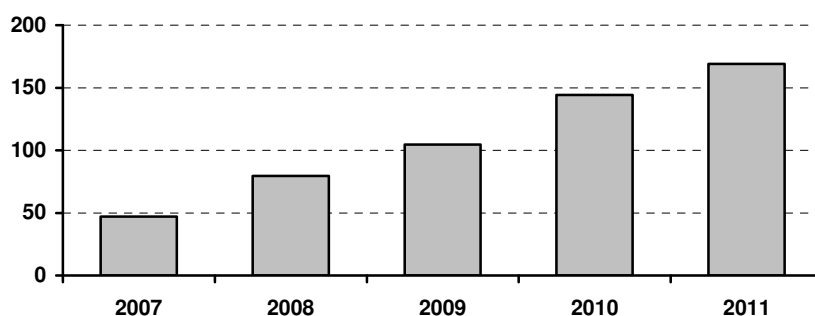
- 2.1** Is é an t-ioncam ó chánachas agus ó mhuirir eile príomh-fhoinse an mhaoiniúcháin Stáit. De bhreis air sin, gabhann an Stát do raon gníomhaíochtaí iasachtaíochta. Sa chaibidil seo, tugtar achoimre ar threocht agus ar chomhdhéanamh an fhiachais ghinearálta rialtais agus ar an treocht i dtaca le fónamh don fhiachas. Déantar athbhreithniú ann freisin ar fhorbairtí i ndáil le hÉirinn d'fhilleadh ar an margadh fiachais cheannasaigh.

Fiachas Ginearálta Rialtais

- 2.2** Is é atá sa tomhas is cuimsithí ar fhiachas rialtais ná an fiachas ginearálta rialtais (FiachasGR), ar tomhas caighdeánaithe idirnáisiúnta ar fhiachas é a bhfuil oibleagáid dhlíthiúil ar gach tír de chuid an AE é a úsáid i gcomhair an tuairiscithe débhlantúil a dhéanann siad, faoi Chonradh Maastricht, ar easnamh agus ar fhiachas rialtais. Is é atá i bhFiachasGR ná ollfhiachas iomlán na hearnála comhdhlúite rialtais ghinearálta atá gan íoc – is é sin, an t-ollfhiachas iomlán (de réir luacha ainmniúil) atá dlite de gach comhlacht rialtais do thríú páirtithe lasmuigh den rialtas.¹ Ní dhéantar fiachas atá dlite de chomhlacht rialtas amháin do chomhlacht rialtais eile a áireamh san FhiachasGR.
- 2.3** In Éirinn, áirítear an chuid is mó comhlachtaí poiblí san earnáil rialtais ghinearálta, ach ní áirítear na bainc atá faoi úinéireacht phoiblí, Infheistíocht NAMA Teo agus na cuideachtaí sin a oibrítear ar bhonn tráchtála agus a chlúdaíonn formhór a gcuid costas oibríochta trí dhíolacháin. Tá comhdhéanamh an FhiachasGR leagtha amach i bhFíor 2.9 (Iarscríbhinn A).
- 2.4** Ba é a bhí san FhiachasGR ag deireadh na bliana 2011 ná €169 billiún. Déantar an treocht shuntasach in airde i dtaca le FiachasGR ón mbliain 2007 ar aghaidh a thaispeáint i bhFíor 2.1.

Fíor 2.1 Fiachas Ginearálta Rialtais 2007 go 2011

€ billiún

Foinse: An Phríomh-Oifig Staidreamh **Ioncam agus Caiteachas Náisiúnta 2011**, arna fhoilsiú i Meán Fómhair 2012 (Iarscríbhinn A, Fíor 2.9)

Nóta: a Is ionann ríomhaireacht an FhiachasGR agus próiseas staitistiúil. Dá dhroim sin, tagann roinnt figiúirí faoi réir athbhreithnithe.

¹ Go sonrach, sainmhínítear FiachasGR mar shuim dhliteanais na hearnála ginearálta rialtais sna catagóirí seo a leanas de chuid Chóras Eorpach na gCuntas 1995 (CEC95): airgeadra agus taiscí; urrúis seachas scaireanna gan díorthach airgeadais a áireamh; agus iasachtaí.

Coigeartuithe ar Fhigiúirí na Bliana Roimhe Seo

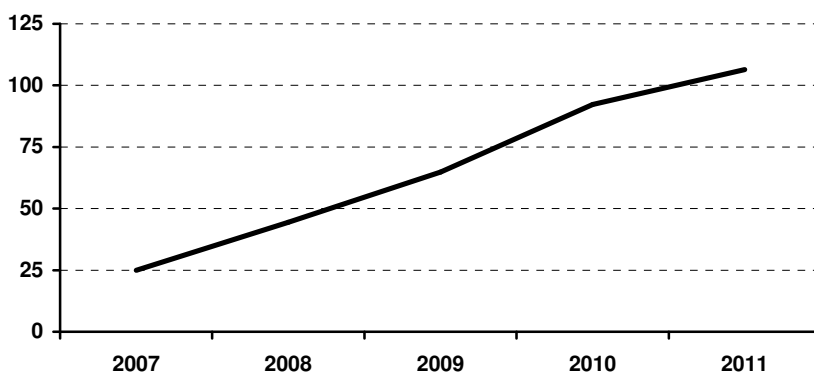
- 2.5** Rinneadh an FiachasGR don bhliain 2010 a thuairisciú ar dtús (i Márta 2011) mar €148.1 billiún agus ba róráiteas €3.85 billiún an méid sin. Sa bhliain 2010, fuair an Gníomhaireacht Airgeadais do Thithe (HFA) suimeanna substaintiúla ar iasacht ó Gníomhaireacht Bainistíochta an Chiste Náisiúnta (NTMA).² Sna bliana roimhe sin, fuair HFA iasachtaí ar an margadh oscailte. Nuair a tiomsaíodh figiúirí FhiachasGR dheireadh bliana 2010, déileáladh de dhearmad le thart ar €3.6 billiún a fuair HFA ar iasacht ó NTMA mar iasachtaíocht sheachtrach agus cuireadh go mícheart é leis an bhFiachasGR.
- 2.6** Nuair a rinneadh scrúdú ar thiomsú an FhiachasGR, shainaithin an Phríomh-Oifig Staidreamh roinnt coigeartuithe beaga do gach ceann de na blianta ó 2007 go 2010 (laghduithe €242 mhilliún, €234 mhilliún, €157 milliún agus €266 mhilliún faoi seach). Bhain siad sin go príomha le hiasachtaí a fuair HFA ó chomhlachtaí eile rialtais.

FiachasGR mar chion de OTI

- 2.7** Is é atá sa chóimheas FiachasGR le holltáirgeacht intíre (OTI) ná tomhas caighdeánach inbhuanaitheachta a chuirtear i bhfeidhm chun comparáid a dhéanamh thar an AE. Tháinig méadú ar FhiachasGR mar chion de OTI ó 25% sa bhliain 2007 go 106.4% sa bhliain 2011 (féach Fíor 2.2).

Fíor 2.2 FiachasGR mar chion de OTI 2007 go 2011

% de OTI

Foinse: Iarscríbhinn A, Fíor 2.10

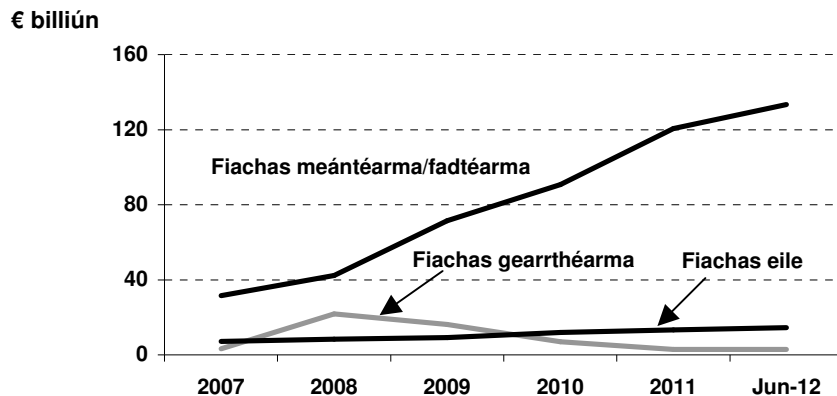
Ollfhiachas Náisiúnta

- 2.8** Is é atá sa chomhchuid is mó den FhiachasGR ná an t-ollfhiachas náisiúnta ar fiachas é a éiríonn as iasachtaíocht ar thaobh an Stáitchiste agus arb é NTMA a dhéanann í. Suim €136.8 billiún a bhí san fhiachas sin ag deireadh na bliana 2011. Ó dheireadh na bliana 2011 go deireadh mhí an Mheithimh 2012, tháinig méadú eile 10% air sin go dtí €150.7 billiún.³ Léiríonn Fíor 2.3 na treochtaí i dtaca leis na comhchodanna móra den ollfhiachas náisiúnta ón mbliain 2007 go dtí Meitheamh 2012.

² Cheannaigh NTMA páipéar tráchtála HFA.

³ Níl iniúchadh déanta ar fhiigiúirí Mheitheamh 2012.

Fíor 2.3 Ollfhiachas Náisiúnta de réir Parluachanna Infhuascailte 2007 go 2011 (deireadh na bliana) agus i Meitheamh 2012

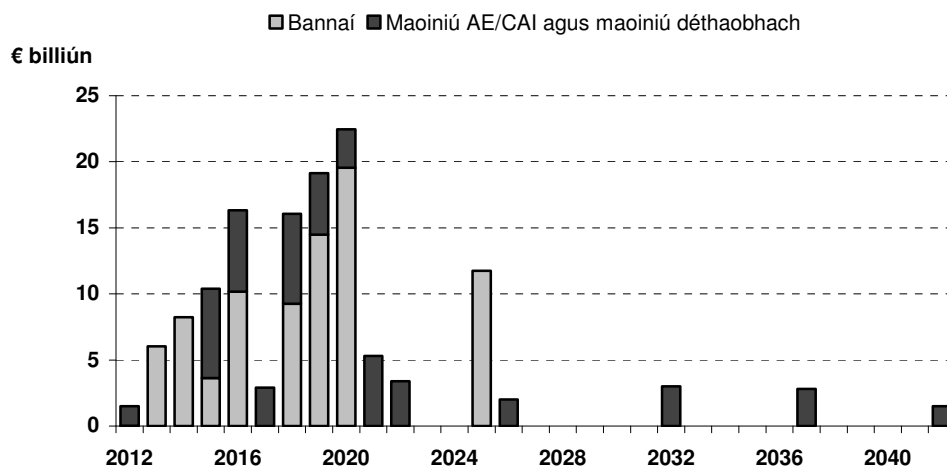
Foinse: Iarscríbhinn A, Fíor 2.11

Fiachas Meántearma agus Fadtéarma

- 2.9** B'ionann an fiachas meántearma agus fadtéarma ag deireadh mhí an Mheithimh 2012 agus corradh beag le 88% den ollfhiachas náisiúnta. Bhí sé comhdhéanta go formhór d'iasachtaí i bhfoirm bannaí rialtais (€83.1 billiún) agus iasachtaí faoi Chlár Tacaíochta Airgeadais AE/CAI d'Éirinn a caibidlíodh ag deireadh na bliana 2010 (€49.6 billiún).⁴ Déantar tuilleadh mionsonraí faoi mhaoiniú faoi chlár AE/CAI a sholáthar san Iarscríbhinn B thuas.
- 2.10** Tá próifíl éagsúla aibíochta ag gabháil le fiachas meántearma agus fadtéarma. Ag deireadh mhí an Mheithimh 2012, bhí aibíocht na mbannaí rialtais a bhí eisithe sa raon ó bhliain amháin go 13 bliana. Téann aibíocht na hiasachtaíochta faoin gclár AE/CAI suas go 30 bliain. Taispeánann Fíor 2.4 próifíl aibíochta na mbannaí Rialtais agus an mhaoiniúcháin faoin gclár AE/CAI (suim iomlán €133 billiún) ag deireadh mhí an Mheithimh 2012.
- 2.11** Léiríonn Fíor 2.4 tionchar na n-athruithe ar an ollfhiachas náisiúnta sa chéad leath den bhliain 2012, de bhreis ar íostarraingtí AE/CAI.
- I mí Eanáir 2012, thug NTMA deis d'infheisteoirí a gcuid sealúchas i gcás banna a thiocfadh in aibíocht sa bhliain 2014 a mhalartú i gcomhair banna nua a thiocfadh in aibíocht i bhFeabhra 2015. Mar thoradh air sin, rinneadh aibíocht bannaí arbh fhiú €3.53 billiún iad (30%) agus a bhí le teacht in aibíocht sa bhliain 2014 a fhadú bliain amháin go dtí an bhliain 2015.

⁴ Rinneadh clár AE/CAI a chaibidil leis an gCiste Airgeadaíochta Idirnáisiúnta (CAI), leis an gCoimisiún Eorpach (CE) agus leis an mBanc Ceannais Eorpach.

Fíor 2.4 Próifíl Aibíochta na mBannaí Rialtais agus Mhaoiniúchán Chlár AE/CAI a sealbhaíodh ag deireadh mhí an Mheithimh 2012 ^a

Foinse: Gníomhaireacht Bainistíochta an Chisteáin Náisiúnta (Iarscríbhinn A, Fíor 2.12)

Nóta: a Taispeántar iarmhéideanna chlár AE/CAI glan ar idirbhearta fálaíthe airgeadra i gcás inarb iomchuí sin.

- Tháinig méadú ar leibhéal na mbannaí Rialtais eisithe i Márta 2012 nuair a eisíodh bannaí chun freastal ar íocaíocht nóta gealltanais €3.06 billiún a bhí dlite do Irish Bank Resolution Corporation Limited (IBRC).⁵ Tiocfaidh na bannaí a eisíodh in aibíocht sa bhliain 2025 agus tá ráta bliantúil úis 4.5% ag gabháil leo. Ós rud é, an tráth sin, go raibh margadhluach na mbannaí rud beag os cionn €88 in aghaidh an €100 ainmniúil, d'eisigh an Stát bannaí ag a raibh luach ainmniúil €3.46 billiún chun freastal ar an íocaíocht sin. Tá an toradh ar na bannaí agus, dá bhrí sin, tá an ráta éifeachtach úis ar an aisíocaíocht €3.06 billiún, rud beag os cionn 6.8%.

- 2.12** Ar an 26 Iúil 2012, thug NTMA deis d'infheisteoirí chun a gcuid sealúchas láithreach bannaí a bhí le teacht in aibíocht sna blianta 2013 agus 2014 a mhalartú ina mbannaí lena ngabhfaidh tréimhsí aibíochta níos faide (2017 agus 2020). Mar gheall ar na difríochtaí i margadhphraghsanna na mbannaí a malartaíodh, bhí ar na hinfheisteoirí a ghlac leis an tairiscint glaníocaíocht rud beag faoi bhun €30 milliún a íoc tráth an mhalartaithe agus malartaíodh corradh beag le luach €1 billiún.

Fiachas Gearrthearma

- 2.13** Is é atá i bhfiachas gearrthearma ná fiachas lena ngabhann aibíocht bhunaidh atá níos lú ná bliain amháin. Ag deireadh Mheitheamh 2012, ba é a bhí san fhiachas gearrthearma go formhór ná iasachtaí trínar úsáideadh nótaí Stáitchiste agus clár pháipéar tráchtála Euro NTMA.⁶ I bhFíor 2.5, déantar comparáid idir próifíl aibíochta an fhiachais gearrthearma sa bhliain 2008 agus ag deireadh Mheitheamh 2012. Léiríonn sin laghdú suntasach ar mhéid an fhiachais gearrthearma mar aon le giorrú na meánaibíochta.

⁵ Eisíodh nótaí gealltanais chuig trí thoras – Anglo Irish Bank, Irish Nationwide Building Society (INBS) agus EBS. Rinneadh an Anglo Irish Bank agus an INBS a chumasc ina dhiaidh sin chun IBRC a fhoirmiú.

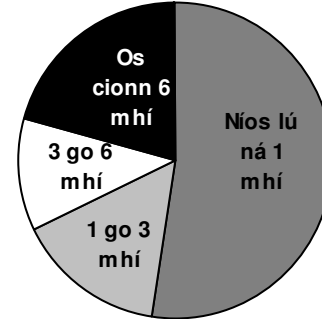
⁶ Ag deireadh na bliana 2011, shealbhaigh NAMA €2.3 bhillion (79%) den fhiachas iomlán gearrthearma a bhí eisithe i bhfoirm nótaí Stáitchiste.

Fíor 2.5 Próifíl Aibíochta an Fhiachais Gearrthearma i mí na Nollag 2008 agus i Meitheamh 2012

Deireadh mhí na Nollag 2008
Luach iomlán €21.7 bn

Deireadh Mheitheamh 2012
Luach iomlán €2.9 bn

Foinse: Iarscríbhinn A, Fíor 2.13

Nótaí Gealltanais

- 2.14** Sa bhliain 2010, mar chuid den phróiseas caipitlithe bainc, d'eisigh an tAire Airgeadais nótaí gealltanais ar €30.85 billiún a luach, chuig IBRC agus chuig an Educational Building Society (EBS). Ba é a bhí i nglanéifeacht an bhirt sin ná fiachas Stáit a chruthú lasmuigh den ollfhiachas náisiúnta a bhí á bhainistiú ag NTMA.
- 2.15** Ní raibh aon eisíoc láithreach airgid thirim ag an Stát nuair a d'eisigh sé na nótaí gealltanais. Faoi théarmaí na nótaí, déantar íocaíochtaí atá comhionann le 10% de na méideanna atá gan íoc amhail ar an 31 Nollaig 2010 a íoc ar bhonn bliantúil ar dhátaí socraithe.⁷ Fabhraítear ús ar na nótaí gealltanais ar bhonn bliantúil. Rinneadh na chéad íocaíochtaí as an bPríomh-Chiste sa bhliain 2011. Leanfar d'íocaíochtaí bliantúla a dhéanamh go dtí go n-íocfar na méideanna príomhshuime agus an t-ús fabhraithe go léir. Ba é a bhí i luach na nótaí a bhí gan íoc amhail ar an 31 Nollaig 2011 ná €28.33 billiún. Déantar an t-athrú ar an iarmhéid gan íoc ar nótaí gealltanais idir na blianta 2010 agus 2011 a leagan amach i bhFíor 2.6.

Fíor 2.6 An t-iarmhéid gan íoc ar nótaí gealltanais atá bainteach le baincéireacht amhail deireadh mhí na Nollag 2011

	IBRC €m	EBS €m	Iomlán €m
Luach na nótaí gealltanais a eisíodh (sa bhliain 2010)	30,600	250	30,850
Íocaíochtaí iomlána sa bhliain 2011	(3,060)	(25)	(3,085)
<i>An ghné úis^a</i>	<i>(554)</i>	<i>(14)</i>	<i>(568)</i>
<i>An ghné príomhshuime</i>	<i>(2,506)</i>	<i>(11)</i>	<i>(2,517)</i>
An t-iarmhéid a bhí gan íoc ag deireadh na bliana 2011	28,094	239	28,333

Foinse: An Roinn Airgeadais

Nóta: a Is ionann ús agus ús a íocadh sa bhliain 2011 agus ní áirítear ann aon ús a fabhraíodh tar éis na ndátaí íocaíochta.

⁷ Déantar íocaíochtaí le IBRC ar an 31 Márta agus le EBS ar an 17 Meitheamh (nó ar an gcéad lá gnó eile nuair nach laethanta gnó iad na laethanta sin).

Costas an Fhiachais

- 2.16** Is é atá sa chostas a ghabhann le fónamh don fhiachas, mar a nochtar i gcuntais NTMA don bhliain 2011, ná €5.4 billiún nuair a thomhaistear é ar bhonn airgid thirim. Nuair a dhéantar aistriú €638 milliún ó chistí reatha chuig ciste fiachmhúchta a chur san áireamh, áfach, ba é a bhí san eisíocaíocht fónaimh ná €4.7 billiún.⁸
- 2.17** Nuair a dhéantar costais fónaimh fiachais a thomhas ar bhonn airgid thirim, ceiltar an éifeacht atá le hoibleagáidí fónaimh a bhí tar éis fabhrú faoi dheireadh na bliana ach a bhí le hurscaoileadh fós. Nuair a dhéantar an costas fónaimh fiachais a thomhas ar bhonn fabhrúcháin, ba é a bhí sa chostas fónaimh don bhliain 2011 ná 5.3 billiún.⁹ Ba é a bhí sa chostas coibhéiseach don bhliain 2010 ná €4.3 billiún – rud a fhágann go raibh méadú 23% ann ó bhliain amháin go dtí an bhliain dar gcionn.
- 2.18** Tháinig méadú 225% ar an ollfhiachas náisiúnta idir na blianta 2007 agus 2011 agus, maidir leis an gcostas fónaimh fiachais, nuair a dhéantar é a thomhas ar bhonn fabhrúcháin, tháinig méadú thart ar 231% air sa tréimhse chéanna ó €1.6 billiún go €5.3 billiún, rud a léiríonn go mar a chéile tríd is tríd a bhí na meánrátaí úis a cuireadh i bhfeidhm maidir leis an bhfiachas sa dá bhliain.
- 2.19** Ag deireadh Mheitheamh 2012, bhí trí chomhchuid ann a bhí inchurtha i leith beagnach 97% den ollfhiachas náisiúnta
- B'ionann méid na mbannaí Rialtais agus 55% den fhiachas ar mheánráta úis 4.78%.
 - B'ionann méid na hiasachtóireachta faoi chlár AE/CAI agus an tríú cuid den ollfhiachas náisiúnta. Ba é a bhí sa mheánchostas ualaithe measta ar an dáta sin, tar éis costais fálaithe a chur san áireamh, ná 3.35% sa bhliain.
 - B'ionann scéimeanna coigilteas Stáit agus corradh beag le 8% de na hiasachtaí. Bhí rátaí uasta úis idir 3.23% agus 3.53% ag gabháil leis an dá scéim is mó, ar scéimeanna iad a raibh beagnach 80% de na hiasachtaí sin i gceist leo.
- 2.20** Ag deireadh Mheitheamh 2012, mheas NTMA gurbh é a bhí sa mheánchostas ualaithe a ghabhann le fónamh don fhiachas náisiúnta ná 4.1% sa bhliain. Ar an dáta sin, bhain rátaí socraithe le thart ar 95% den fhiachas, lena n-áirítear fiachas a ndeachthas i mbun fálaithe láidir leis fad a bhí an t-iarmhéid faoi réir rátaí foluaineacha úis.
- 2.21** Tá an meánráta úis ar bhannaí rialtais bunaithe ar an ús is iníoctha ar an méid ainmniúil fiachais atá gan íoc. Ní léiríonn sé sin costas na hiasachtaíochta sin go hiomlán mar nach gcuirtear san áireamh difríochtaí idir airgead tirim a fhaightear ó iasachtóirí agus méid ainmniúil an fhiachais a eisítear. Nuair atá an méid a fhaightear níos ísle ná luach ainmniúil an fhiachais a eisítear, tá costas na hiasachtaíochta níos mó ná an ráta úis ar an bhfiachas ainmniúil.¹⁰
- 2.22** Tá na rátaí úis ar na nótaí gealltanais sa raon ó chorradh beag le 4% go dtí rud beag faoi bhun 12% agus bhí ráta nialais i bhfeidhm sna blianta 2011 agus 2012 maidir le nótaí gealltanais IBRC. Is é atá sa mheánráta i gcás na nótaí gealltanais go léir, agus an tréimhse ina raibh rátaí nialais úis ann, ná ráta atá rud beag faoi bhun 6%.

8 Úsáidtear an ciste fiachmhúchta sin chun fiachas a aisíoc.

9 Tríd an mbonn fabhrúcháin a úsáid, sainithnítear na costais a thabhaítear seachas méideanna a íocadh agus ní chuirtear athruithe sa chiste fiachmhúchta a chur san áireamh.

10 Os a choinne sin, nuair is mó an méid a fhaightear ná luach ainmniúil an fhiachais a eisíodh, tá fíorchostas na hiasachtaíochta níos ísle ná an ráta úis ar an bhfiachas ainmniúil.

Athiontráil isteach sa Mhargadh Fiachais

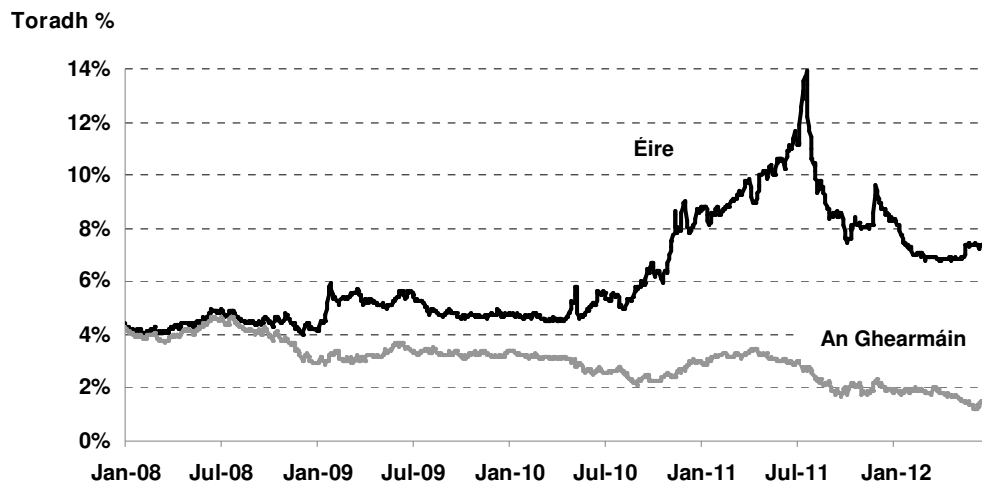
2.23 Is rud tábhachtach é an toradh ar bhannaí Éireannach i dtaca le cinneadh a dhéanamh i dtaobh cén uair is féidir le hÉirinn filleadh ar an margadh chun iasachtaí a fháil. Go déanach sa bhliain 2008 tháinig dibhéirsiú ar na raoin difríochta toraidh ar fhiachas na hÉireann i gcomparáid leis na raoin difríochta toraidh sa Ghearmáin agus bhí an dibhéirsiú sin níos suntasaí fós ó lár na bliana 2010 ar aghaidh.¹¹ (Féach an chomparáid idir na torthaí d'fhiachas 10 mbliana i bhFíor 2.7). Dá bharr sin, ó Mheán Fómhair 2010 go dtí Iúil 2012, níor lorg NTMA maoiniú go gníomhach sna margaí bannaí.

2.24 Go luath sa bhliain 2012, d'fhill NTMA ar na margaí nuair a rinneadh ceant i dtaca le billí cisteáin trí mhí de chuid na hÉireann. Rinneadh an spriocmhéid €500 a dhíol ag ceant comórtais agus díoladh luach €12.5 milliún ag ceant neamhchomórtais a raibh toradh 1.80% ann dá bharr.¹²

2.25 Ar an 26 Iúil 2012, thairg NTMA bannaí lena ndíol ar bannaí iad a raibh aibíochtaí fadtéarma ag gabháil leo. Ba é a bhí sa mheántoradh ualaithe do na bannaí eisithe ná 5.95%. Rinneadh bannaí ag a raibh luach ainmniúil €4.19 billiún a dhíol ar €4.05 billiún mar a leanas:

- rinneadh luach ainmniúil €2,894 mhilliún de bhanna cisteáin nua 5.5% lena ngabhann aibíocht sa bhliain 2017 a dhíol ar €98.27 in aghaidh an €100 de luach ainmniúil. Ba é a bhí sa mhéid airgid thirim a fuarthas ná €2,844 mhilliún rud a thig toradh 5.9% d'infheisteoirí.

Fíor 2.7 Raoin difríochtaí toraidh i dtaca le bannaí de chuid na hÉireann agus na Gearmáine ón mbliain 2008 go Meitheamh 2012

Foinse: Gníomhaireacht Bainistíochta an Chisteáin Náisiúnta

- rinneadh luach ainmniúil €1,299 milliún de bhanna cisteáin láithreach 5% lena ngabhann aibíocht sa bhliain 2020 a dhíol ar €93.03 in aghaidh an €100 de luach ainmniúil. Ghin sé sin €1,208 milliún rud a thug toradh 6.1% d'infheisteoirí.

¹¹ Is é atá sa raon difríochta toraidh ná an difríocht idir na torthaí ar dhá bhanna lena ngabhann an aibíocht céanna.

¹² Sa chéim neamhchomórtais den cheant, féadann déileálaithe príomha agus contrapháirtithe billí cáilithe chisteán na hÉireann tairiscintí a dhéanamh ag an ráta uasta úis inghlactha sa cheant comórtais. Tá siad i dteideal tairiscint a dhéanamh i leith 30% dá gcuid tairiscintí rathúla faoi seach sa cheant comórtais.

Sócmhainní Airgid Thirim agus Sócmhainní Airgeadais Eile

- 2.26** Déanann NTMA fiachas náisiúnta na hÉireann a shainmhíniú mar glanfhiachas a éiríonn as iasachtaí ar thaobh an Stáitchiste tar éis iarmhéideanna airgid thirim agus sócmhainní gaolmhara eile airgeadais a chur san áireamh.
- 2.27** Bhí iarmhéideanna suntasacha airgid thirim agus sócmhainní airgeadais eile ag an Stát ag deireadh Mheitheamh 2012. Tháinig méadú orthu sin ó leibhéal €4.5 billiún sa bhliain 2007 go buaicleibhéal os cionn €22 billiún sa bhliain 2008. Ag deireadh Mheitheamh 2012, ba é a bhí sa chomhluach a bhí acu ná €18.8 billiún de réir mar a thaispeántar i bhFíor 2.8.

Fíor 2.8 Sócmhainní Airgid Thirim agus Sócmhainní Airgeadais Eile 2008 go 2011

	2007	2008	2009	2010	2011	Meitheamh 2012
	€m	€m	€m	€m	€m	€m
Cuntas Stáitchiste	3,997	21,269	21,026	11,399	13,099	14,488
Taiscí Bainc	490	790	790	580	30	300
An Cuntas Fuascailte Seirbhísí Caipitiúla	—	—	—	600	—	67
Páipéar tráchtála na Gníomhaireachta Airgeadais do Thithe	—	—	—	3,585	3,848	3,941
Maoiniú comhthaobhachta na n-iarscríbhinní tacaíochta creidmheasa	—	—	—	—	715	—
Sócmhainní iomlána airgid thirim agus airgeadais	4,487	22,059	21,816	16,164	17,692	18,796

Foinse: Gníomhaireacht Bainistíochta an Chisteáin Náisiúnta

- 2.28** Cé go raibh €13.1 billiún ar fáil don Stát láithreach nó ar ghearrfhógra ag deireadh na bliana 2011, ní raibh luach €3.8 billiún de pháipéar tráchtála na Gníomhaireachta Airgeadais do Thithe inréadaithe go réidh. Déanfar €715 mhilliún a úsáideadh mar mhaoiniúchán i ndáil le comhthaobhacht atá taiscthe le contrapháirtithe díorthacha faoi chomhaontuithe tacaíochta creidmheasa, cé nach bhfuil sé inréadaithe go réidh, a réadú maille le hathruithe ar mhargadhluach díorthach gaolmhar nó de réir mar a thagann díorthaigh in aibíocht.

- 2.29** Chun maolú a dhéanamh ar an riosca go dtarlóidh mainneachtain chontrapháirtí in idirbhearta díorthacha agus chun rochtain ar mhargaí a optamú, déanann NTMA socruithe tacaíochta creidmheasa lena chontrapháirtithe margaidh.¹³ Ceanglaítear ar an bpáirtí i gconradh díorthach atá ‘as an airgead’ comhthaobhacht a thaisceadh lena chontrapháirtí.¹⁴ Dá bharr sin, úsáideadh €715 mhilliún chun comhthaobhacht a taisceadh le contrapháirtithe ag deireadh na bliana 2011 a mhaoiniú. Tagann aistriú comhthaobhachta faoi réir oibleagáide ar thaobh an chontrapháirtí an chomhthaobhacht a thabhairt ar ais i gcomhréir le hathruithe ar mhargadhluachanna nó faoi imthosca áirithe amhail mainneachtain nó foirceannadh an chonartha. Tá soláthróir na comhthaobhachta i dteideal ús taisce a fháil ar iarmhéideanna airgid thirim a phostáiltear. Nuair a thagann conradh díorthach in aibíocht tá luach nialais aige agus beifear tar éis an chomhthaobhacht ar fad a thabhairt ar ais don pháirtí a phostáil í.
- 2.30** Bhunaigh NTMA cuntas tacaíochta creidmheasa i mBanc Ceannais na hÉireann sa bhliain 2010 chun na hidirbhearta sin a éascú. I rith na mblianta 2010 agus 2011, rinne an Státhchiste an cuntas tacaíochta creidmheasa a mhaoiniú nuair ba ghá sin.
- 2.31** De bhreis ar idirbhearta fálaithe a dhéanamh i ndáil leis an bhfiachas náisiúnta, is é NTMA an contrapháirtí i gcomhair staideanna díorthacha na Gníomhaireachta Náisiúnta um Bainistíocht Sócmhainní (NAMA). I rith na mblianta 2010 agus 2011, níor cheangail NTMA ar NAMA comhthaobhacht a phostáil. I Márta 2012, rinne NTMA comhaontú le NAMA ar comhaontú é ar faoi a fhéadfar a cheangal ar NAMA comhthaobhacht a phostáil. I Meitheamh 2012, rinne NAMA comhthaobhacht a phostáil den chéad uair faoin gcomhaontú. Ag deireadh Mheitheamh 2012, tar éis do NAMA comhthaobhacht a phostáil, níor soláthraíodh aon mhaoiniú Státhchiste don chuntas tacaíochta creidmheasa.

Conclúidí

- 2.32** Déantar fiachas an Stáit a thomhas le FiachasGR agus aird á tabhairt ar iasachtaíocht ar thaobh an Stáit, mar aon le dlíteanais eile de chuid an Stáit lena n-áirítear nótaí gealltanais de chuid gníomhaireachtaí neamhthráchtála Stáit agus údarás áitiúil. Sa bhliain 2011, tháinig méadú 17% ar an bhFiachasGR agus ba é a bhí ann ag deireadh na bliana 2011 ná €169 billiún. Tharla an méadú sin tar éis méadú 38% a bheith ann sa bhliain 2010. Ag deireadh na bliana 2011 ba é a bhí sa chóimheas idir FiachasGR agus OTI ná 106%.
- 2.33** Sa bhliain 2011, rinne an Phríomh-Oifig Staidrimh athbhreithniú ar an bhFiachasGR do na blianta ó 2007 go 2011, rud as a lean coigeartú anuas ar an bhfiachas do gach ceann de na blianta sin. Rinneadh coigeartú anuas €3.85 billiún ar FhiachasGR 2010, go háirithe de bharr ceartúcháin ar earráid chomhdhlúthúcháin a tharla sa tslí inar déileáladh le hiasachtaí de chuid na Gníomhaireachta Airgeadais do Thithe.

¹³ Déantar conarthaí díorthacha a uastarraingt de réir máistirchomhaontuithe de chuid an International Swaps and Derivatives Association (ISDA). Is é atá in iarscríbhinn tacaíochta creidmheasa (ITC) ná doiciméad dlíthiúil ar féidir é a chur i gceangal le máistirchomhaontú CIBD chun rialáil a dhéanamh thacaíocht chreidmheasa d'idirbhearta díorthacha agus déantar sainiú léi ar na himthosca ar fúthu a cheanglaítear ar chontrapháirtithe comhthaobhacht a phostáil. Faoi ITC, is ionann airgead tirim a phostáil agus aistriú glan úinéireachta ar thaobh sholáthróir na comhthaobhachta.

¹⁴ Déantar díorthaigh a luacháil ar bhonn laethúil de réir margadhluacha. Is ionann an margadhluach agus an difríocht idir luach láithreach na sreafaí airgid thirim a bhfuil oibleagáid chonartha ar an dá pháirtí iad a mhalartú faoin gconradh agus luach láithreach na sreafaí airgid thirim a ndéanfaidís conradh chun iad a mhalartú lá na luachála. Cruthaíonn margadhluach an díorthaigh sócmhainn do pháirtí amháin sa chonradh (mar gur lú an buntáiste a bhainfeadh leis na téarmaí a gheobhadh sé ón margadh ná mar a bheadh ann faoin gconradh díorthach). Tá dlíteanas ag an bpáirtí eile agus is é an páirtí sin atá ‘as an airgead’.

- 2.34** Ag deireadh na bliana 2011, ba é a bhí i méid na n-iasachtaí a fuair NTMA thar ceann an Stáit (dá ngairtear an t-ollfhiachas náisiúnta) ná €136.8 billiún. Faoi lár na bliana 2012, bhí méadú 10% eile tagtha air sin go dtí suim os cionn €150 billiún lena n-áirítear beagnach €50 billiún a fuarthas ar iasacht faoi chlár AE/CAI. Tá thart ar €42 billiún den fhiachas meántearma agus fadtearma a bhí á shealbhú ag deireadh Mheitheamh 2012 le haisíoc faoin mbliain 2016. Tá €58 billiún eile le fuascailt sa tréimhse ó 2018 go 2020.
- 2.35** Ba é a bhí in iarmhéid an FhiachasGR ná nótaí gealltanais a eisíodh i dtaca le cobhsaíocht bhainc (€28.3 billiún) agus glan-iasachtaíocht phoiblí ilghnéitheach eile ar €4 billiún a méid.
- 2.36** Nuair a dhéantar na costais a ghabhann le fónamh d'fhiachas a thomhas ar bhonn fabhrúchán, tháinig méadú €1 billiún (nó méadú 23%) orthu sa bhliain 2011, go háirithe de bharr an mhéadaithe ar mhéid an fhiachais. Ag deireadh Mheitheamh 2012, ba é a bhí i meánchostas ualaithe measta na hiasachtaíochta ná 4.1%.
- 2.37** I mí Iúil 2012, rinne NTMA bannaí lena ngabhann aibíocht fadtearma a dhíol den chéad uair ó Mheán Fómhair 2010. Rinneadh bannaí a raibh luach €4.19 billiún acu a dhíol ar mheántoradh ualaithe 5.95%. Thart ar an am céanna, rinne sí thart ar luach €1 billiún de bhannaí atá le teacht in aibíocht sna blianta 2013 agus 2014 a mhalartú le haghaidh bannaí a thiocfaidh in aibíocht sna blianta 2017 agus 2020.

Iarscríbhinn A Comhdhéanamh an FhiachasGR agus an Ollfhiachais Náisiúnta

Fíor 2.9 Comhdhéanamh an Fhiachais Ghinearálta Rialtais ag deireadh bliana sa tréimhse ó 2007 go 2011

	2007	2008	2009	2010	2011
	€m	€m	€m	€m	€m
Rialtas Lárnach – Státchiste					
Ollfhiachas Náisiúnta	42,047	72,457	96,968	109,609	136,774
Lúide dliteanais i leith comhlachtaí eile rialtais lárnaigh, údarás áitiúil agus Coistí Gairmoideachais	(2,943)	(3,275)	(2,413)	(2,472)	(2,636)
Coigeartú de réir luach ainmniúil an fhiachais ^a	23	489	55	72	4
Corrlach Réamhíochta an Chiste Cobhsaíochta Airgeadais Eorpaigh		-	-	-	530
Dlíteanas i leith Monaíochta atá i gcúrsaíocht	653	697	674	673	694
Coigeartuithe Fabhrúchán ^b	785	658	473	432	476
Coigeartuithe eile ^c	4	3	14	(7)	154
Nótaí Gealltanais	—	—	—	30,850	28,333
Ranníocaíocht an Státchiste	40,569	71,029	95,771	139,157	164,329
An Gníomhaireacht Airgeadais do Thithe					
Ollfhiachas	4,338	4,992	4,941	4,512	4,414
Lúide dliteanais i leith comhlachtaí rialtais lárnaigh agus údarás áitiúil	(523)	(487)	(229)	(3,864)	(4,047)
Ranníocaíocht na Gníomhaireachta Airgeadais do Thithe	3,815	4,505	4,712	648	367
Rialtas Lárnach - Eile					
Taiscí Chiste Bhanc Taisce an Phoist	1,303	1,772	1,892	2,330	2,506
Comhlachtaí neamhthráchtála Stáit ^d	587	869	791	539	490
Westlink a Cheannach Amach	0	560	510	460	410
Ranníocaíocht eile rialtais lárnaigh	1,890	3,201	3,193	3,329	3,406
Rialtas Áitiúil					
Ollfhiachas	4,744	5,403	5,620	5,617	5,448
Lúide dliteanais i leith na Gníomhaireachta Airgeadais do Thithe agus comhlachtaí rialtais lárnaigh	(3,861)	(4,534)	(4,669)	(4,527)	(4,420)
Ranníocaíocht rialtais áitiúil	883	868	951	1,091	1,029
Iomlán	47,155	79,603	104,626	144,223	169,131

Foinse: An Phríomh-Oifig Staidreamh (is é is cúis le hiomláin neamhréireacha ná cothromú).

Nótaí: a Déantar FiachasGR a thuairiscítear don AE a lua de réir luachanna ainmniúla. Déantar fiachas áirithe, amhail páipéar tráchtála, a eisiúint faoi lascaine ar a luach ainmniúil, ach tuairiscítear an luach ainmniúil chun críocha FiachasGR.

b Ús ó Chúlchiste na gCoigilteas Beag agus ó Airleacain lasachtaí Náisiúnta.

c Comhaontuithe athcheannaigh, comhthaobhachtaí agus conarthaí Oifig na nOibreacha Poiblí (OPW).

d Áirítear ospidéal shaorálacha agus Feidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte (HSE).

Fíor 2.10 FiachasGR mar chion de OTI 2007 go 2011

Cóimheas	2007	2008	2009	2010	2011
	€m	€m	€m	€m	€m
FiachasGR	47,155	79,603	104,626	144,223	169,131
OTI	188,729	178,882	161,275	156,487	158,993
FiachasGR: OTI	25.0%	44.5%	64.9%	92.2%	106.4%

Foinse: An Phríomh-Oifig Staidreamh

Fíor 2.11 Iasachtaíocht Charnach de réir Parluachanna ag deireadh bliana sa tréimhse ó 2007 go 2011 agus ag deireadh Mheitheamh 2012

	2007	2008	2009	2010	2011	Meitheamh 2012
	€m	€m	€m	€m	€m	€m
Fiachas meántearma/fadtearma ^a						
Bannaí Rialtais	30,947	41,863	70,858	90,102	85,310	83,131
Maoiniúchán ó chlár AE/CAI ^b	—	—	—	—	34,629	49,570
Eile – meántearma/fadtearma	615	483	670	673	673	673
Fiachas gearrthearma ^c	3,286	21,783	16,261	6,972	2,920	2,885
Iasachtaí ó Chistí eile Stáit ^d	2,258	2,605	1,783	1,524	1,696	2,184
Scéimeanna coigilteas Rialtais ^e	4,941	5,723	7,396	10,338	11,546	12,301
Ollfhiachas Náisiúnta	42,047	72,457	96,968	109,609	136,774	150,744

Foinse: Gníomhaireacht Bainistíochta an Chisteáin Náisiúnta

Nótaí: a Aibíochtaí bunaidh níos mó ná bliain amháin.

b Déantar na hiarmhéideanna a lua glan ar idirbhearta fáilaithe airgeadra.

c Aibíochtaí bunaidh aon bhliana nó níos lú.

d Baineann an phríomhghné den iasachtaíocht seo le Ciste Bhanc Taisce an Phoist.

e Aibíochtaí suas go deich mbliana

Fíor 2.12 Próifíl Aibíochta Bannaí Rialtais ag deireadh bliana sa tréimhse ó 2007 go 2011 agus ag deireadh Mheitheamh 2012

Fad	2007	2008	2009	2010	2011	Meitheamh 2012
	€m	€m	€m	€m	€m	€m
Faoi bhun 5 bliana	5,939	15,931	25,687	28,298	33,670	28,079
5 bliana go 10 mbliana	11,928	11,857	29,296	53,520	43,356	43,299
Os cionn 10 mbliana	13,080	14,075	15,875	8,284	8,284	11,753
Iomlán	30,947	41,863	70,858	90,102	85,310	83,131

Foinse: Gníomhaireacht Bainistíochta an Chisteáin Náisiúnta

Fíor 2.13 Próifíl Aibíochta an Fhiachais Gearrthearma ag deireadh mhí na Nollag sa tréimhse ó 2007 go 2011 agus ag deireadh Mheitheamh 2012

Fad	2007	2008	2009	2010	2011	Meitheamh 2012
	€m	€m	€m	€m	€m	€m
Nó lú ná aon mhí amháin	2,376	3,880	4,561	2,186	2,796	1,504
Mí amháin go trí mhí	711	5,518	8,628	3,286	106	445
Trí mhí go sé mhí	198	5,803	2,913	1,392	18	332
Os cionn sé mhí	1	6,582	159	108	—	604
Iomlán	3,286	21,783	16,261	6,972	2,920	2,885

Foinse: Gníomhaireacht Bainistíochta an Chisteáin Náisiúnta

Iarscríbhinn B Fiachas a Soláthraíodh faoi Chlár AE/CAI

Faoin gclár AE/CAI, is féidir le hÉirinn rochtain a fháil ar suas go €67.5 billiún a raibh beagnach €50 billiún de íostarraingthe ag deireadh Mheitheamh 2012 mar atá leagtha amach i bhFíor 2.14.

Fíor 2.14 Clár AE/CAI maidir le Tacaíocht Airgeadais d'Éirinn Nollaig 2011 agus Meitheamh 2012^a

Iasachtóir	Nollaig 2011		Meitheamh 2012	
	€m	Meántéarma (blianta) ^b	€m	Meántéarma (blianta) ^b
Ciste Airgeadaíochta Idirnáisiúnta (CAI)	12,598	7.5	17,264	7.5
Saoráid Chobhsaíochta Airgeadais Eorpach (SaorCAE) ^c	7,650	6.6	12,209	10.1
Sásra Cobhsaíochta Airgeadais Eorpach (SásCAE)	13,900	8	18,400	11.8
Iasachtaí déthaobhacha ^d	481	7.5	1,697	7.5
Iomlán	34,629	7.5	49,570	9.7

Foinse: Gníomhaireacht Bainistíochta an Chisteáin Náisiúnta

Nótaí: a Déantar na hiarmhéideanna a lua glan ar idirbhearta fáilithe airgeadra, i gcás inarb iomchuí sin.

b Meán ualaithe.

c Taispeántar figiúirí SaorCAE glan ar chorrach réamhíochta €530 milliún agus áirítear ann freisin maoiniúchán eatramhach gearrthéarma a ndéanfar maoiniúchán níos fadtéarmaí a chur ina ionad faoi chlár AE/CAI.

d Bhí na hiasachtaí déthaobhacha ag deireadh na bliana 2011 á sealbhú leis an Ríocht Aontaithe agus, faoi dheireadh Mheitheamh 2012, leis an Danmhairg agus leis an tSualainn freisin.

I mí Iúil 2011, d'aontaigh Cinn Stáit nó Rialtais Limistéar an Euro meánré na n-iasachtaí faoin tSaoráid Chobhsaíochta Airgeadais Eorpach (SaorCAE) agus faoin Sásra Cobhsaíochta Airgeadais Eorpach (SásCAE).

Ba é a bhí sa mheánráta ualaithe measta úis a cuireadh i bhfeidhm ag deireadh Mheitheamh 2012, tar éis costais fáilithe a chur san áireamh, ná 3.35%. Rátaí socraithe a bhí i gceist i gcás €44.6 billiún den mhéid iomlán €49.6 billiún agus rátaí foluaineacha a bhí ann i gcás an iarmhéid.15

Rinneadh roinnt leasuithe ar théarmaí an mhaoiniúcháin faoin SaorCAE agus faoin SásCAE ó rinneadh na chéad íostarraingtí go luath sa bhliain 2011.

Ba é a bhí i méid an chéad íostarraingthe ón SaorCAE i bhFeabhra 2011 ná €4.2 billiún. Bhí an ráta úis a muirearaíodh ar an íostarraingt (5.22%) bunaithe ar chostas na hiasachtaíochta don SaorCAE (2.75%) móide corrlach 2.47%. Ceanglaíodh ar Éirinn luach láithreach na muirear corrlaigh úis a d'fhabhródh thar ré na hiasachta, ar €530 milliún a mhéid, mar aon le táillí breise agus muirir bhreise €72 mhilliún, a réamhíoc. Ba é a bhí sa ghlanmhéid a eisíocadh ná €3.6 billiún.

15 Áirítear fiachas ráta shocraithe eisiúint billí SaorCAE gearrthéarma €1.5 billiún a tar-rolladh ina iasacht fadtéarma d'Éirinn ina dhiaidh sin i mí Iúil agus i mí Lúnasa 2012. Chomh maith leis sin, áirítear san fhiachas ráta shocraithe an sásra nua maoiniúcháin chomhthiomsaithe SaorCAE trínar tugadh isteach gné athraitheachta sna heisíochtaí/tar-rolltaí iasachta ó Mhárta 2012 ar aghaidh.

I mí Iúil 2011, d'aontaigh Cinn Stáit nó Rialtais Limistéar an Euro costas na hiasachtaíochta faoin SaorCAE a laghdú go rátaí iasachtóireachta a bheadh gar do chostas maoinithe SaorCAE gan dul faoi bhun na rátaí sin. Bhain an t-athrú le méideanna a bhí íostarraingthe cheana féin ón SaorCAE agus ba é a bhí san éifeacht a bhí leis sin ná laghdú a dhéanamh ar ráta úis ar mhaoiniú mhí Feabhra 2011 go dtí 2.75% agus, ar an dóigh sin, cuireadh deireadh leis an gcorrlach.

Sa bhliain 2016, nuair a thiocfaidh an fiachas in aibíocht, aisíocfaidh Éire an t-ollmhaoiniú €4.2 billiún agus aisíocfar léi an corrlach réamhíochta €530 milliún rud a fhágfaidh glan-aisíocaíocht €3.7 billiún. Déantar an costas a ghabhann le fónamh don iasacht a mhuirearú ar an €4.2 billiún ar fad, áfach.

Maidir le híostarraingtí luatha ón SásCAE bhí an ráta úis a bhí ann ina leith comhchosúil le rata an SaorCAE agus ba é a bhí sa ráta a muirearaíodh ná ráta a bhí bunaithe ar chostas na hiasachtaíochta ar an SásCAE móide corrlach 2.925%. I mí Dheireadh Fómhair 2011, cheadaigh Comhairle Airí an AE togra chun deireadh a chur leis an gcorrlach. Bhain na hathruithe leis an maoiniúchán ar fad a bhí curtha ar fáil cheana féin ag SásCAE.